

Okul Öncesi Dönemine Ait Hikâye ve Masallardaki Değerlerin İncelenmesi *

Şerife Cengiz ¹, Erol Duran ²

Öz

Bu araştırma okul öncesi çocuklarına yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında hangi değerlere ne kadar yer verildiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma betimsel nitelikli, nitel bir araştırmadır. Bu araştırmada iki farklı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bu araçlar, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 20 değerden oluşan değer listesidir. Analizden önce kitaplarda yer alabileceği tahmin edilen 20 değer belirlenmiştir. Bu değerler UNESCO Değer Listesi, Yaşayan Değerler Listesi ve Rokeach'ın Değer Sınıflandırması arasından seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunda 710 çocuk, 192 ebeveyn, 50 öğretmen ile 52 adet hikâye ve masal kitabı yer almaktadır. Çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerin tercihleri doğrultusunda belirlenen 52 adet hikâye ve masal kitabı, içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırma sonucunda; okul öncesine yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında en fazla mutluluk, en az ise barış, dayanışma, dürüstlük değerlerine yer verildiği, vatanseverlik değerine ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Kitaplarda nezaket, estetik, arkadaşlık, temizlik ve yardımseverlik değerleri sıkça vurgulanırken, alçak gönüllük, hoşgörü, misafirperverlik ve saygı değerlerinin oldukça az vurgulandığı görülmüştür. Çocukların ve ebeveynlerin tercih ettiği kitaplarda en fazla estetik değerine, öğretmenlerin tercih ettiği kitaplarda ise en fazla mutluluk değerine vurgu yapılmıştır. Araştırma sonuçlarının, okul öncesi çocukları için hazırlanacak masal ve hikâye kitaplarının içerikleri oluşturulurken yazarlara, kitap tercihlerinde öğretmen ve ebeveynlere katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Okul öncesinde değerler
Çocuk kitapları
Hikâye
Masal

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 05.10.2016

Kabul Tarihi: 17.04.2017

Elektronik Yayın Tarihi: 06.07.2017

DOI: 10.15390/EB.2017.6945

Giriş

Dünya üzerinde barışçıl bir yaşamın sürdürülebilmesi, insanların yaşamdan zevk alması için belirli değerlerin var olması gerekir. Değerler insanın hayatını kolaylaştırdığı gibi toplumsal hayatı da düzenlemektedir (Akbalık, 2015, s. 16). Değerler bireyin toplumla bütünleşen tarafıdır, toplumla arasında bir bağıdır, etkileşim yoludur. Değeri değerli kılan insandır. İnsanın olmadığı yerde değer bir anlamı olmayacağı için insan değere, değer de insana bir anlam katar (Dirican, 2013, s. 20).

* Bu makale Doç. Dr. Erol Duran'ın danışmanlığında "3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarındaki değerlerin incelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Uşak Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Türkiye, serife.cengiz@usak.edu.tr

² Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, erol.duran@usak.edu.tr

Demokratik değerleri özümseyip, bir yaşam tarzına dönüştüren bireyler, hem kendileri mutlu oldukları gibi aynı zamanda toplumun huzur ve mutluluğuna da katkı sağlayacaktır (Toomey, 2010, s. 33). Değerler kavramsal olarak çok tartışılmasına rağmen, bu kavramın tam anlamıyla açıklığa kavuşturulduğu söylenemez (Dilmaç, 2002, s. 1). Bütün tanımların ortak noktası değerlerin, birey davranışlarına kaynaklık etme görevini üstlenmiş olmasıdır (Sürmeli, 2015, s. 20). Halstead ve Taylor (2000, s. 169) değeri, "Davranışlara genel olarak yol gösteren prensipler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istendik olarak yargılandığı standartlar" olarak tanımlanmaktadır. Schwartz, (1999, s. 24-25) ise değeri, "davranışların ve eylemlerin seçilmesinde, olayların ve kişilerin değerlendirilmesinde, davranış ve eylemlerin açıklanmasında görevi olan sosyal bir aktör, bireyin yaşamı içerisinde önemlilik düzeyi açısından değişkenlik gösteren ve bireye ışık tutan ilkeler olarak, hizmet eden arzulanabilir amaçlardır" şeklinde tanımlamıştır.

Değerler eğitimi ise; eğitimin içerisinde yer alan değer aktarımını güçlendirmeyi ve bu aktarımı okuldaki eğitim içeriği ve ahlaki ortamla gerçekleştirmeyi planlayan bir eğitimidir (Veugelers, 2000, s. 37).

Dünyada ve toplumumuzda önemli sorunlardan bir tanesi giderek aşınan hatta yok olan değer yargılarımızdır. Bu sorunla karşı karşıya kalan birçok toplum (başta AB ve ABD olmak üzere) değerlerini koruyabilmek için ciddi adımlar atmıştır. Bu bağlamda Türkiye'de de "Değerler Eğitimi" çalışmaları yapılmaktadır (Yaman, 2014, s. 37). Uyanık Balat (2006, s. 16) bir çalışmada; son zamanlarda küçük çocuklarında değer eğitimi alması konusunda UNESCO'ya eskiye nazaran daha fazla talep geldiğini belirtmiştir.

Özellikle okul öncesi dönem bazı değerlerin kazandırılmasında kritik bir zamandır. Freud'a göre kişilik yaşamın ilk yıllarında gelişir (Aydoğan, Özyürek ve Gültekin Akduman, 2015, s. 176). Çocuklar her gelişim alanında yavaş yavaş kendilerine özgü şahsiyetlere dönüşürler (Trawick-Swith, 2013, s. 5). Bu nedenle okul öncesi yıllarında çocukların bilinçli ve doğru şekilde yönlendirilmesi önemlidir (Tatar, 2009, s. 1). Çocukların çocukluk döneminde yaşadıkları deneyimlerin etkisi ömür boyu sürmektedir. Bu dönemde edinilen temel yönelimler ileriki hayatını da etkileyecektir. Bireylere küçük yaşta verilecek olan eğitim, değerler üzerine inşa edilmiş psikolojik bir temel oluşturur (Yeşil ve Aydın, 2007, s. 79). Değerler eğitimi okul öncesinden itibaren doğru şekilde almış çocuklar, sonraki dönemlerde de mutlu, sosyal ve uyumlu bir kişiliğe sahip olacaklardır (Brannon, 2008, s. 63).

Bir çocuk dünyaya geldiği andan itibaren ilk toplumsal kurum olarak kabul edilen ailenin içerisinde plansız bir şekilde de olsa değerleri kazanmaya başlar (Demirtaş, 2009, s. 7). Ailede başlayan bu plansız eğitim, okul çağı geldiğinde okulda formal olarak devam eder (Duran, 2009, s. 23). Eğitimciler, çocukların değerleri benimsemesinde öncelikli sorumluluğun ve kalıcı etkinin aileye ait olduğunun altını çizmişlerdir (Temli, Şen ve Akar, 2013, s. 208). Çocuklar doğru ve yanlışın ne olduğu hakkındaki inançları ile ilgili genelde ailelerinin etkisi altındadır. Ancak mevcut kültürde çocukların okula genellikle sorunlu davranış ve tutumlarla geldiği gerçeği göz önüne alınırsa okullarda karakter eğitimi vermek sorunluluk haline gelmektedir (Brannon, 2008, s. 62). Ailede ve okulda akademik bilgilerle donatılmış bir bireye, gerçek hayatta doğru davranışlar hakkında bilgi verilmiyorsa, davranışları konusunda rehberlik edilmiyorsa ve ahlaki değerler kazandırılmıyorsa eğitimin bütüncül olarak verildiği söylenemez (Schaeffer, 1998, s. 10-12). Ebeveyn ve büyüklerin sahip olduğu ve yeni nesillere kazandırmayı planladığı birçok değer yeni neslin gözünde önemini kaybetmiş olsa bile çocuklar topluma uyum sağlayabilmek için yönlendirilmeye ihtiyaç duyarlar (Pighin, 2005, s. 7).

Değerlerin kazandırılmasında etkili birçok yoldan bir tanesi de çocuk hikâye ve masal kitaplarıdır. Çocuk kitapları erken çocukluk döneminde giderek daha önemli bir yere sahip olmaktadır, çocukların hayatlarında çocuk edebiyatı ürünlerinin artan rolü yıldan yıla artan kitap sayısında görülebilir (Mendoza ve Reese, 2001, s. 3).

Çocuğa sağlam bir eğitim verebilmek, çocuğun kitapla iyi ilişki kurmasına bağlıdır (Gönen, 1993, s. 83). Çocuğun kurguladığı dünya ile gerçek dünya arasında köprü görevi yapan resimli çocuk kitaplarındaki karakterler çocuklar tarafından benimsenir ve örnek alınır. Çocuk bu süreçte bazı

değerleri kolaylıkla benimseyebilir. Bu durumda değer ediniminde hikâye kitaplarının önemi açıktır (Dirican ve Dağlıoğlu, 2014, s. 45). Mendoza ve Reese 'e (2001, s. 3) göre, kitaplar, çocuklar için kendi inanç, tutum ve davranışlarını kontrol etmelerini sağlayacak, psikososyal bir araçtır, çocuklar kitapların içindeki karakterler aracılığıyla hayata başka bir açıdan bakarak, yaşamı bu perspektiften anlamaya çalışır. Bu süreçte kendisine ve dünyaya ait bir bakış açısı geliştirir.

Çocuğu olumlu bir şekilde etkileyebilmek için seçilecek hikâyelerin okul öncesi döneme uygun olması gerekir. İki üç kahramanı geçmeyen, durağan olmayan, kendi yaşamına yakın hissettiği hikâyeler bu dönemde daha ilgi çekicidir (Avcı ve Günen, 2015, s. 191). Bir kitabın içeriği mantıklı bir kurgu ile donatılmış, kısa ve kolay anlaşılır olmalı ve pozitif değerler içermelidir (Hsiao ve Chang, 2015, s. 2). Çocuk, bir masalın içinde sevdiği uğruna yollara düşüp her türlü zorluğa katlanırken sabrı, sevgiyi, yardımseverliği öğrenir. Bir hikâyede öğretmen olur; öğrencilerine saygıyı, adaletli olmayı, temizliği, misafirperverliği öğretir (Kumbasar, 2011, s. 11).

Körükçü, Acun Kapıkıran ve Aral (2016) yaptıkları çalışmada çocuk kitaplarını Schwartz'ın (1992) değerler modeline bağlı olarak incelemişler ve resimli çocuk kitaplarında sırasıyla en fazla uyma, hazcılık, geleneksellik, iyilikseverlik, uyarılım, evrensellik ve değerlerine; en az ise güç, güvenlik ve başarı değerlerine yer verildiğini tespit etmişlerdir.

Yine Turan ve Ulutaş'ın (2016), okul öncesine yönelik 100 resimli öykü kitabını incelediği araştırmada " öğrenme, araştırma, mutluluk, nezaket/kibarlık değerlerine yüksek oranda; başarı, saygı, liderlik, barış/uzlaş, doğayı ve çevreyi sevme ile tutumluluk" değerlerine ise düşük oranda yer verildiği; genel değerlere yönelik olarak; "yardımseverlik, özeleştir, samimiyet" değerlerinin yüksek oranda; "güç, fedakârlık, eşitlik, öz saygı, adalet, vefa ve vatanseverlik" değerlerine ise düşük oranda yer verildiği anlaşılmıştır.

Ülavere ve Veisson (2015) Estonya'da okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan 163 okul müdürü, 425 öğretmen ve bu okullarda öğrencileri olan 390 ailenin değerler hakkındaki algılarını belirlemeye yönelik yaptıkları çalışma, Estonya'daki 15 şehirde toplam 978 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda, çocuklara öğretilmesi gereken değerler müdürlere, öğretmenlere ve ailelere göre tespit edilmiştir. Müdürler için en önemli değer mizah duygusu ile birlikte gurur ve yaratıcılık değerleri, öğretmenler için ise en önemli değer sabır olarak ifade edilmiştir. Müdürlerin düşünceleriyle ailelerin düşünceleri karşılaştırıldığında aileler için en önemli değerler güven ve bağlılık değerleri sonucuna varılmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarında değerler eğitimi günlük iletişim ve faaliyetler sırasında grup kurallarına bağlılık olarak verilmesi gerektiği, ayrıca kişisel rol modellerinin değerler eğitiminde çok önemli olduğu ifade edilmiştir.

Albu (2015a) Romanya Prahova'da bulunan okullarda yaptığı "A Comparative Approach on the Axiological Values and Options of Pre-Academic Teachers at the Beginning of the Third Millennium. Case Study" isimli çalışmada öğretmenlerin değerler konusundaki algılarını belirlemeye çalışmıştır. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve üstü öğretmenler olmak üzere 100 öğretmen üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada öğretmenlerin değerler konusundaki görüşlerini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Çalışma sonucunda öğretmenlerin üzerinde uzlaşılan değerinin saygı değeri (kendilerine ve birbirlerine olan saygı) olduğu ifade edilmiştir. Okul öncesi öğretmenleri insanoğluna olan sevgi/aşk değerini, ilkokul öğretmenlerinin onur ve doğruluk değerini, ortaokul ve ortaokul üstünde görev yapan öğretmenlerin ise Allah'a inanç, hoşgörü ve eğitim (bir değer olmamakla birlikte) değerlerini önemli gördükleri ifade edilmiştir.

Albu (2015b) "Pre-primary education teachers and their values in the context of current education. Case Study" isimli çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin değerlere bakış açılarını ve çocukların büyümesini etkileyen tutum ve değerleri bilimsel bir atmosferde ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışma Romanya Prahova'da bulunan okullarda çalışan 22 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin 10 tanesi 20 yıl üzeri mesleki deneyime sahip, 12 tanesi ise 15 yıl mesleki deneyime sahiptir. Öğretmenlerin değerler hakkındaki algıları incelenmiştir. Çalışma sonucunda 20 yıl üzeri ve 15 yıl üzeri deneyime sahip iki grubunda ortak değer olarak saygı ve insana sevgi değerlerini önemsedikleri ifade edilmiştir.

Aşıkuzun ve Kıldan (2014) çalışmalarında eğitimin okul öncesi basamağında çocuğu olan ailelerin çocuklarına kazandırmak istedikleri değerleri incelemeyi amaçlamışlardır. 218 (109 anne-109 baba) aile üzerinde Kastamonu'da gerçekleştirilen çalışmada Türkiye'de uygulanan okul öncesi eğitim programının içeriğinde bulunan değerler incelenerek "Değer Sıralama Formu" oluşturulmuştur. Bu form 20 değerden oluşmaktadır. Velilerden belirlenen 20 adet değeri önem derecelerine göre sıralamaları istenmiştir. Çalışma sonucunda aileler için ilk sırada dürüstlük, daha sonra saygı ve üçüncü sırada özgüven değerinin önemli olduğu tespit edilmiştir

Duman (2014) çalışmasında değerler eğitimi konusunda Türk okul öncesi programının sosyo-duygusal hedeflerinin araştırmıştır. Okul öncesi programında 17 sosyo-duygusal hedef tespit edilmiştir, bu hedeflerin 13 tanesi ile 10 farklı değer arasında bir ilişki saptanmıştır. Bu değerler, duyguların ifadesi, empati, çocuk hakları, çeşitliliğe saygı, sorumluluk, kuralların takip edilmesi, çevreye saygı ve çevreyi koruma, farkındalık, özgüven ve barıştır.

Dirican (2013),135 adet resimli çocuk kitaplarını incelemiş, kitaplarda "sevgi, paylaşmak, arkadaşlık, mutluluk, nezaket, yardımseverlik, temizlik, saygı, adalet, tutumluluk, estetik, empati, hoşgörü, dürüstlük, çalışkanlık, özgüven, sorumluluk, cesaret, liderlik ve barış" değerlerine yer verildiğini tespit etmiştir.

Öztürk Samur (2011) değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisini incelemek amacıyla yaptığı doktora çalışmasında 22 deney, 22 kontrol grubu olmak üzere toplam 44 öğrenciyle çalışmıştır. Araştırmacının Genel Bilgi Formu ve Okul Öncesi Davranışsal ve Duygusal Dereceleme Ölçeği kullanarak topladığı verilerin analiz sonuçlarına göre; Öztürk Samur değerler eğitimi programının çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediği sonucuna ulaşmıştır.

Salahuddin (2011) tarafından Müslüman bir okulun müfredatında karakter eğitiminin nasıl uygulandığını incelemek amacıyla gerçekleştirdiği,"Character education in a Muslim school: a case study of a comprehensive Muslim school's curricula" isimli doktora tezinde karakter eğitimi ortaklığına (CEP, 2007'den aktaran Salahuddin, 2011) belirlenen karakter eğitiminin 11 prensibinden dördünün okulda mevcut olduğunu, beşinin de kısmen uygulandığını ortaya koymuştur.

LePage ve diğerleri (2011) Comparing teachers' views on morality and moral education, a comparative study in Turkey and the United States' isimli araştırmalarında Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya eyaletinde 9 şehirde görev yapan ve en fazla göç alan 14 şehirde görev yapan öğretmenlerin ahlâkı nasıl tanımladıkları, derslerinde nasıl vurguladıkları ve öğrencileri ahlâki gelişime nasıl teşvik ettikleri ve iki kültür arasındaki farkların neler olduğunu saptamayı amaçlamışlardır. Her iki kültürde de ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) öğretmenleri örnekleme oluşturmuştur. Ölçme aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçekte likert tipi maddelerle nicel verilere ulaşılmış ve t-test kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Kaliforniya eyaletinden 203 ve Türkiye'den 800 katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmanın bulguları arasında, ahlâk kavramını açıklarken Kaliforniya eyaletinde yaşayan Amerikalı öğretmenlerin Türk öğretmenlere oranla dini ve sosyal değerlere daha az atıfta buldukları, Türk öğretmenler ahlâkın hikâye ve durum çalışmalarıyla öğretilebileceğine inanırlarken Kaliforniyalı öğretmenler ahlâki eylemlerin tecrübe edilerek öğrenilebileceğine inanmaktadırlar. Her iki kültürde yaşayan öğretmenlerin de ortak görüşü, ahlâki değerler eğitiminin öğretmen sorumluluklarından biri olduğudur.

Erdal (2009) yaptığı çalışmada çocuk kitaplarını değerler açısından incelemiş ve kitaplarda sıklıkla geçen değerlerin; çalışkanlık, iyilikseverlik, yardımlaşma, özgünlük, elindekine değer verme, söz dinleme, kibirli olmama, temizlik ve hayvan sevgisi olduğunu ortaya koymuştur.

Gökçek (2007) 5-6 yaş çocukları için hazırlanan ve yedi değerden oluşan (saygı, sorumluluk, özgüven, liderlik, yardımseverlik, nezaket, sabır) karakter eğitimi programını 44 hafta boyunca çocuklara uygulamış, ailelere de karakter eğitimi ile ilgili görüşleri sorulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre, aileler karakter eğitiminin okul müfredatı içinde yer alması gerektiğini, evde verilen eğitimin yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Uygulanan eğitim programı sonuçlarına göre ise

programda yer alan değerlerin tamamıyla ilgili çocuklarda davranış değişikliği görüldüğü saptanmıştır.

Uzmen ve Mağden (2002) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlardan paylaşma ve yardım etme davranışlarının, bu davranışları işleyen resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini anaokuluna devam eden altı yaşında kırk çocuk oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda örnekleme seçilmiş olan deney grubu çocuklarına kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitimin çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Verilmiş olan eğitim, kız çocuklarının yardım etme, erkek çocukların ise paylaşma davranışları üzerinde daha etkili olmuştur.

Germain (2001), Kanada'da 4-7. sınıf öğrencileri üzerinde yaptığı deneysel araştırmada değerler eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin benlik saygısı (özgüven) üzerinde etkisini incelemiştir. Araştırmada değerler eğitimi veren ve vermeyen iki ilköğretim okulu seçilmiş ve benlik saygıları ölçülmüştür. Değerler eğitimi alan ve almayan iki grubun arasında anlamlı bir farka rastlanamamıştır, ancak başarı, davranış, tutum ve okuldaki dönem başarısının değerlendirilmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermiştir. Sonuçlar aynı zamanda kızların erkeklerden biraz daha az benlik saygısı olduğunu gösteren, benlik saygısı ve cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Çalışmalara bakıldığında birbiriyle benzerlik gösterirken, bu çalışmada farklı olarak, incelenen kitaplar ebeveyn, öğretmen ve çocukların tercihleri doğrultusunda belirlenmiştir, çocuklarla birebir görüşme yapılarak hikâye ve masallardaki değerleri fark edip etmedikleri incelenmiştir. Çalışmanın yazar, ebeveyn ve öğretmenlere rehberlik etmesi beklenmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, okul öncesi dönemi çocuklarının gerek aileleri gerekse öğretmenleri tarafından sıklıkla okunan ya da anlatılan hikâye ve masalların evrensel ya da kültürel değerleri hangi noktada taşıdığını sorgulamak ya da çocukların bu değerleri eserlerin içerisinde fark edip etmediklerini tespit etmek önemli bir araştırma konusudur. Bu sebeple araştırma, 3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında hangi değerlere ne kadar yer verildiğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu araştırmanın alt amaçları ise;

1. 3-6 yaşa yönelik olarak hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında değerlere ne sıklıkla yer verilmiştir?
2. Çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerin tercih ettikleri hikâye ve masalarda en çok hangi değere vurgu yapılmaktadır?
3. 3-6 yaşa göre hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında değerler nasıl yer almaktadır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma betimsel nitelikli, nitel bir araştırmadır. Doküman analizi yöntemi ile temin edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda 3,4,5 ve 6 yaş gruplarından 710 çocuk, yine 710 çocuğun ebeveynleri arasından seçilmiş 192 ebeveyn ve 50 okul öncesi öğretmeni ile 54 adet hikâye kitabı yer almaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme türlerinden biri olan uygun durum örnekleme seçilmiştir. Bu örneklemede; araştırma sürecine dahil olacak birey ya da gruplara daha kolay ulaşılır (Ekiz, 2015, s. 105-106).

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve 20 değerden oluşan değer listesi kullanılmıştır.

3-6 yaş çocuklarının sevdikleri hikâye ve masal kitaplarını tespit etmek amacıyla ebeveynler, öğretmenler ve çocuklar için üç farklı görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken nitel çalışmalar alanında uzman öğretim üyeleri/görevlileri ve okul öncesi öğretmenliği yapan en az bir öğretmenden görüş alınmıştır. Form tek bir sorudan oluşmaktadır. Çocuklara; en sevdikleri hikâye ve masalların isimleri, ebeveyn ve öğretmenlere ise çocukların onlardan sıklıkla okumalarını istedikleri, kendilerine okunmasından zevk aldıkları hikâye ve masalların isimleri, yayınevleri ve yazarları sorulmuştur. Bu görüşme formunun amacı sadece çocukların masal ve hikâye tercihlerini belirlemek olduğu için demografik özellikleri yer verilmemiştir.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından bir diğeri ise değerler listesidir. Değerler seçilirken Kırıkkale ve Birüni Üniversite'lerinden değer ve değerler eğitim konularında uzman öğretim üyelerinden görüş alınmıştır. Görüşler doğrultusunda üç önemli değer listesindeki değerler arasından 20 değer seçilmiştir. Önce okul öncesi dönem çocukları için hazırlanmış ve on iki değerden oluşan UNESCO Değer Listesi, Yaşayan Değerler Listesi ve Rokeach'ın Değer Sınıflaması dikkate alınarak kategorileşme yapılmasına karar verilmiştir.

1. Yaşayan Değerler Listesi: İyi karakterli bireyler yetiştirmeyi amaçlayan "Yaşayan Değerler Eğitimi" UNESCO tarafından da desteklenen ve dünyada altmıştan fazla ülkede uygulanan bir programdır. Bu eğitim programında "barış, saygı, sevgi, işbirliği, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sorumluluk, samimiyet, hoşgörü, özgürlük ve birlik" şeklinde 12 değer belirlenmiştir. Bu değerler çocuklara etkinlikler yoluyla kazandırılmaktadır ve hazırlanan kitaplar ile de desteklenmektedir.

Bu program çocuklara ve 3-7 yaş ve 8-14 yaş arasındaki çocuklara bir takım evrensel değerleri benimsemelerini kolaylaştıracak etkinlikler sunmaktadır ("Living Values Education International," t.y.).

3-7 yaş grubun okul öncesi dönemi kapsadığı için bu liste çalışmada kullanılmaya değer görülmüştür. Bu listeden *samimiyet ve birlik* dışındaki diğer değerler araştırmada dikkate alınacak değer listesine eklenmiştir. Çalışmanın dışında bırakılan bu iki değer okul öncesi dönemde soyut kalacağı, bu yüzden de kitaplarda yer bulmama ihtimali öngörülerek listeye alınmamıştır.

2. UNESCO Değer Listesi: Kitapların içeriğine bakıldığında yaşayan değerler listesinde var olmayan ama hikâye ve masalların içerisinde rastlanılacağı düşünülen *estetik, dayanışma, çalışkanlık, misafirperverlik, temizlik, yardımseverlik ve vatanseverlik* değerleri ise UNESCO'nun değer listesinden alınmıştır. UNESCO'nun kabul etmiş olduğu on iki evrensel değer vardır. Bu değerler, "yardımlaşma, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sevgi, barış/huzur, saygı, sorumluluk, sadelik, tolerans ve birliktir" (Bacanlı ve Dombaycı, 2012).

3. Rokeach Değer Envanteri: Rokeach değer listesinde yukarıda yer alan birçok değer bulunmaktadır. Araştırmacının analizler sırasında hikâye ve masal kitaplarında sıklıkla karşılaştığı fakat "Yaşayan Değerler Listesi" ve " UNESCO Değer Listesinde" yer almayan *nezaket ve arkadaşlık* değerleri Rokeach'ın değer sınıflamasında görülmüş ve bu değerlerinde çalışmaya dâhil edilmesine karar verilmiştir. Böylelikle bu iki kavramın değer olup olmaması hususundaki belirsizlik ortadan kalkmıştır.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Değerlerin Listesi

Yaşayan Değerler Listesinden Alınan Değerler	UNESCO Değer Listesinden Alınan Değerler	Rokeach'ın Değer Sınıflamasından Alınan Değerler
Alçak Gönüllülük		
Barış	Aile Birliğine Önem Verme	
Dürüstlük	Çalışkanlık	
Hoşgörü	Dayanışma	Arkadaşlık
İşbirliği	Estetik	Nezaket
Mutluluk	Misafirperverlik	
Özgürlük	Temizlik	
Saygı	Vatanseverlik	
Sevgi	Yardımseverlik	
Sorumluluk		

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışmada kullanılan değerlerin listesi şu şekildedir: Barış, saygı, sevgi, işbirliği, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sorumluluk, hoşgörü, özgürlük, estetik, dayanışma, aile birliğine önem verme, çalışkanlık, misafirperverlik, temizlik, yardımseverlik, vatanseverlik, nezaket ve arkadaşlık.

Geçerlilik Güvenirlik Çalışmaları

Görüşme formlarının hazırlanmasında alanında uzman bir okul öncesi öğretmeni, Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde görev yapan nitel çalışmalar alanında uzman iki akademisyenden görüş alınmış; gelen öneriler doğrultusunda görüşme formlarına son şekli verilmiştir. Toplanan veriler aynı ekiple birlikte değerlendirilerek (değerleyiciler arası uyum ile) çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği artırılmıştır.

Hikâye ve masal kitaplarının içerisinde değer geçen değer ifadeleri saptanırken iç geçerliliği artırmak amacıyla aynı kitaplar farklı zamanlarda tekrar okunarak kodlanmıştır. Böylelikle araştırmacının subjektif algısının etkisi azaltılmaya çalışılmıştır. Hikâye ve masal kitaplarını farklı zamanlarda tekrar incelenmesi zamana bağlı güvenilirliği sağlamıştır. İlk incelemede gözden kaçan veriler ikinci incelemede tekrar fark edilmiştir.

Kitaplardaki değer ifadelerinin kategorileştirilmesi sırasında kararsızlıkları netleştirmek adına edebiyat öğretmeni, okul öncesi eğitim uzmanı ve okul öncesi öğretmeninden görüş alınmıştır. Erlandson, Harris, Skipper ve Allen'in (1993) önerdiği gibi son karar verilene kadar tartışılarak içerik analizi yapılmış; ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda tekrar katılımcı öğretmenlerin görüşleri alınarak, çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla "Katılımcı Onayı" uygulanmıştır.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın veri toplama süreci beş aşamadan oluşmuştur. Araştırmanın birinci aşamasında araştırma için öncelikle gerekli olan izin alınmıştır. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Uşak İl Millî Eğitim Müdürlüğü arasında yazışma yapılmış ve araştırma izni alınmıştır. İzin alma işlemleri 20 gün sürmüştür.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise; 23 farklı okul öncesi kurumunda (devlet, özel ve kurum) 50 öğretmen, 192 ebeveyn ve 710 çocuk ile görüşme sağlanmıştır. Görüşme formlarının uygulanması yaklaşık üç ay sürmüştür. Görüşme formlarının uygulanması esnasında bazı çocukların sevdikleri kitapların isimleri hakkında fikir sahibi olmadıkları fark edilmiş, çocuklara hikâye ya da masal ile ilgili

sorular sorularak (kahramanları kimlerdi, nelerdi, nerede geçiyordu, şu an sınıfta o kitap var mı, bana gösterir misin?) kitapların isimlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın üçüncü aşamasında toplanan veriler analiz edilmiştir. Analiz sonucunda öğretmen, ebeveyn ve çocukların tercih ettikleri 52 adet hikâye ve masal kitabı belirlenmiştir (Ek-1). Verilerin analizinde yazarı veya yayınevi belli olmayan ya da "her güne bir masal, gece masalları..." gibi birçok masalı içinde barındıran ve genellikle de ebeveynlerin belirttiği kitaplar tek bir masaldan oluşmadığı için veri olarak kabul edilmemiştir. Kitaplar seçilirken özellikle ebeveynlerin 3-6 yaşa yönelik olmayan kitap isimleri belirttikleri saptanmış, bu kitaplar çalışmanın dışında tutulmuştur.

Kitapların temin süreci dördüncü aşamayı oluşturmaktadır. Bu süreç yaklaşık 3 ay sürmüştür. Birçok kitabın temininde; basımının olmaması, yayınevinin kapanması vb. durumlarla karşılaşmış, yine de kitaplara okul öncesi kurumlarından, sahaflardan, kitabevelerinin depolarından ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu durum süreci oldukça uzatmıştır. Kitapların büyük bir çoğunluğu satın alınmış, bir kısmı da uygulamaya gidilen okullardan temin edilmiştir. Çocukların tercih ettiği bazı hikâyelerin afiş şeklinde olduğu tespit edilmiş, bu afişlere de internet aracılığı ile ulaşılmıştır. Çocukların tercihleri arasında olmasına rağmen yayınevinin kapanması nedeniyle (Sıradışı Yayıncılık) "*Mutsuz Papatya*" isimli kitap temin edilememiştir, bu kitabın yerine yine en çok tercih edilen kitaplar arasında olan "*Sihirli Sandık*" isimli kitap incelenmiştir. Kitabın basımının olmaması sebebiyle "*Laklak Leylek Geliyor*" (Ya-pa Yayınları) isimli hikâye kitabı temin edilememiştir, onun yerine "*Tali Odasını Topluyor*" isimli hikâye kitabı incelenmiştir.

Araştırmanın beşinci kısmını kitapların incelenmesi ve verilerin analizi oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada veriler doküman analizi yöntemi ile elde edilmiş ve içerik analizine tabi tutulmuştur.

Hazırlanan görüşme formlarının analizleri sonucu çocukların en çok tercih ettiği, (kendisine okunmasından hoşlandığı, severek dinlediği, öğretmeni ve ailesinden okumasını istediği) 52 adet hikâye ve masal kitabı içerik analizi ile incelenmiştir.

Kitapların incelenmesi sırasında olumsuz değer ifadeleri dikkate alınmamıştır. Örneğin Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler isimli masal kitabındaki; "*Bir sabah sihirli aynaya yine o soruyu sordu: "Ayna ayna, söyle bana! Benden daha güzel var mı bu dünyada?" Ayna şöyle cevap verdi: "Ormanda cücelerle yaşayan Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler senden daha güzel!"*" ifadesinde her ne kadar estetik değerinde önemli bir kavram olan *güzellik* olgusundan bahsedilse de rekabet ve kıyaslama söz konusu olduğu için değer olarak kabul edilmemiştir. Japi ve Süs Balığı isimli hikâyede ise "*Japi, süs balığını çok kıskanıyordu. Hep onun gibi gösterişli olmayı hayal ediyor, "ne kadar güzel bir balık. Şu renklere bak, bir de bana bak" diyordu*" ifadesi estetik değere vurgu yapmasına rağmen kıskançlık gibi olumsuz bir duygudan bahsettiği için değer kategorisinde yer verilmemiştir.

Hikâye ve masal kitaplarındaki metinler bir değere vurgu yapıyorsa ifade ettiği değer kategorisine alınmış, herhangi bir değere vurgu yapmıyorsa araştırmanın dışında bırakılmıştır. Değerlerin kitaplarda geçiş sıklıklarına göre frekansları belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda birinci, ikinci ve üçüncü alt amaçlara ulaşılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmada elde edilen veriler ışığında ulaşılan bulgular alt problem sırası dikkate alınarak açıklanmıştır.

Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan "3-6 yaşa göre hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında, değerlere ne sıklıkla yer verilmiştir?" sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. 3-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Hazırlanan Hikâye ve Masal Kitaplarında Yer Alan Değerler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade Sayısı (n)
Mutluluk	114
Nezaket	101
Estetik	86
Arkadaşlık	78
Temizlik	35
Yardıms severlik	30
Sevgi	20
Sorumluluk	10
Özgürlük	9
Çalışkanlık	8
İşbirliği	6
Aile Birliğine Önem Verme	4
Alçak gönüllülük	3
Hoşgörü	3
Misafirperverlik	2
Saygı	2
Barış	1
Dayanışma	1
Dürüstlük	1
Vatanseverlik	-

İncelenen hikâye ve masal kitaplarında yer alan değerlere baktığımızda 114 kez mutluluk, 1 kez barış, dayanışma, dürüstlük değerlerine yer verilmiştir.

Hikâye ve masal kitaplarında nezaket (n=101), estetik (n=86), arkadaşlık (n=78), temizlik (n=35), yardıms severlik (n=30) değerleri sıkça vurgulanırken, sevgi (n=20), sorumluluk (n=10), özgürlük (n=9), çalışkanlık (n=8), işbirliği (n=6) değerlerine orta derecede, yer verilmiştir. Alçakgönüllülük, hoşgörü, misafirperverlik, saygı, barış, dayanışma, dürüstlük ve vatanseverlik kitaplarda az yer alan değerlerdir.

Tut ve Kiroğlu'nun (2017) Trt Popüler Çocuk Şarkıları Yarışması'nda finale kalan şarkıları değerler açısından inceledikleri çalışmalarında; misafirperverlik ve alçakgönüllülük değerine şarkılarda hiç yer verilmediğini tespit etmişlerdir.

Dirican (2013) incelediği resimli çocuk kitaplarının metin kısımlarında en az barış değerine yer verildiğini tespit etmiştir.

Turan ve Ulutaş'ın (2016) okul öncesi öğretmenlerinin etkinliklerinde kullandıkları kitapları inceledikleri çalışmalarının sonucuna göre, okul öncesi dönemde en çok yer alan değerler arasında

mutluluk ve nezaket, en az yer alan değerler arasında ise; saygı ve barış yer almaktadır. Tüm bu sonuçlar araştırmacının sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır.

Araştırmacının listesinde yer alan vatanseverlik değerine ise hikâye ve masal kitaplarında hiç rastlanmamıştır. Araştırmacının sonucundan farklı olarak ise Tut ve Kıroğlu (2017) şarkılarda vatanseverlik değerinin ön plana çıktığını tespit etmişlerdir. Yine Blake, Brady ve Sanchez (2004) tarafından “Çocuklarda Demokratik İlkelerin Gelişimi” başlıklı araştırmada, öğretmenlerin planlarında vatandaşlıkla ilgili temel bilgi ve becerilere, vatanseverlikle ilgili sembollere yer verdikleri, buna karşılık okullarda öğrencilerin demokrasinin ilkelerini bilmelerine karşın bu ilkeleri kendi yaşamlarında uygulayamadıkları saptanmıştır.

İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacı olan “Çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerin tercih ettikleri hikâye ve masallarda en çok hangi değere vurgu yapılmaktadır?” sorusuna yönelik bulgular aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 3’te çocukların tercihleri doğrultusunda belirlenen hikâye ve masal kitaplarında yer alan değerler sıralanmıştır.

Tablo 3. Çocukların Tercihlerine Göre Hikâye ve Masal Kitaplarında Yer Alan Değerler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade Sayısı (n)
Estetik	43
Mutluluk	28
Nezaket	19
Arkadaşlık	13
Yardıms severlik	9
Sevgi	8
Temizlik	7
Özgürlük	5
Sorumluluk	5
Çalışkanlık	3
Hoşgörü	3
İşbirliği	2
Saygı	2
Alçak gönüllülük	1
Dürüstlük	1
Misafirperverlik	1
Aile Birliğine Önem Verme	–
Barış	–
Dayanışma	–

Yukarıdaki tabloda çocukların en çok tercih ettikleri hikâye ve masal kitaplarında *estetik* (n=43) değerinin ön plana çıktığı görülmektedir. *Aile birliğine önem verme*, *barış* ve *dayanışma* değerlerine ise çocukların tercihleri arasında olan hikâye ve masal kitaplarında hiç yer verilmemiştir.

Mutluluk (n=28), *nezaket* (n=19), *arkadaşlık* (n=13) değerlerine yüksek oranda yer verilirken *yardıms severlik* (n=9), *sevgi* (n=8), *temizlik* (n=7), *sorumluluk* (n=5), *özgürlük* (n=5), değerlerine orta derecede yer verildiği görülmüştür. *Çalışkanlık* (n=3), *hoşgörü* (n=3), *işbirliği* (n=2), *saygı* (n=2), *alçak gönüllülük* (n=1), *dürüstlük* (n=1), *misafirperverlik* (n=1), değerleri ise çocukların tercih ettiği kitaplar arasında az rastlanan değerler olmuştur.

Çocukların seçtikleri hikâye ve masal kitaplarında en çok vurgu yapılan değerlerin estetik olması çocukların tercih listesinde yer alan Rapunzel, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Uyuyan Güzel, Kurşun Asker, Külkedisi vb. dünya klasiklerinin içeriklerinden kaynaklanmaktadır. Öyle ki bu masalların kahramanları genellikle prenseslerdir, dolayısıyla güzellik kavramı oldukça ön plandadır.

Tablo 4'te ebeveynlerin tercihlerine göre belirlenen hikâye ve masal kitaplarındaki değerlere yer verilmiştir.

Tablo 4. Ebeveynlerin Tercihlerine Göre Hikâye Ve Masal Kitaplarında Yer Alan Değerler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade Sayısı (n)
Estetik	49
Mutluluk	31
Temizlik	20
Nezakat	20
Arkadaşlık	16
Yardımsaverlik	8
Sevgi	7
Sorumluluk	5
Çalışkanlık	4
Saygı	2
Hoşgörü	2
Özgürlük	1
Misafirperverlik	1
İşbirliği	1
Dürüstlük	1
Dayanışma	1
Alçak gönüllülük	1
Barış	–
Aile Birliğine Önem Verme	–

Ebeveynlerin çocuklarına okudukları hikâye ve masal kitaplarında, çocuklarda olduğu gibi *estetik* (n=49) değerine sıklıkla vurgu yapılmaktadır. *Aile birliğine önem verme* ve *barış* değerlerine ise kitaplarda rastlanamamıştır.

Mutluluk (n=31), *nezaket* (n=20), *arkadaşlık* (n=16), *temizlik* (n=20), değerlerine yüksek oranda yer verilirken, *yardımsaverlik* (8), *sevgi* (n=7), *sorumluluk* (n=5), *çalışkanlık* (n=4) değerlerine orta derecede yer verildiği görülmüştür. *Hoşgörü* (n=2), *saygı* (n=2), *özgürlük* (n=1), *misafirperverlik* (n=1), *işbirliği* (n=1), *alçak gönüllülük* n=(1), *dürüstlük* (n=1), *dayanışma* (n=1), değerleri ise ebeveynlerin tercihleri arasında daha az yer bulmuştur. *Barış* ve *aile birliğine önem verme* değerleri ise ebeveynlerin seçtikleri kitaplarda hiç yer almamıştır.

Ebeveynlerin tercih listeleri de hemen hemen çocukların tercih listesine yakın olmakla birlikte daha fazla dünya klasiklerini içermektedir. Bu bulgular göz önüne alındığında tıpkı çocuklarda olduğu gibi, ebeveynlerde de estetik değerinin ön planda olduğu görülmektedir.

Çocukların kitap tercihlerinin öğretmenlerine göre ebeveynlerine daha yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgudan hareketle çocukların kitap tercihlerinde ebeveynleri ile daha fazla etkileşimde oldukları söylenebilir.

Aşağıdaki tabloda öğretmenlerin tercihlerine göre belirlenen hikâye ve masal kitaplarındaki değerlere yer verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Tercihlerine Göre Hikâye ve Masal Kitaplarında Yer Alan Değerler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade Sayısı (n)
Mutluluk	63
Nezakət	57
Arkadaşlık	52
Estetik	42
Yardımsızlık	19
Temizlik	14
Sevgi	9
Aile Birliğine Önem Verme	4
İşbirliği	4
Sorumluluk	4
Çalışkanlık	3
Misafirperverlik	2
Özgürlük	2
Saygı	2
Alçak gönüllülük	1
Barış	1
Dürüstlük	1
Hoşgörü	1
Dayanışma	–

Tablo 5'te öğretmenlerin tercih ettikleri hikâye ve masal kitaplarındaki değerlerin dağılımına yer verilmiştir. Buna göre, 63 kez *mutluluk* değerine, 1 kez ise *alçak gönüllülük*, *barış*, *dürüstlük*, *hoşgörü*, değerlerine vurgu yapılmıştır. *Dayanışma* değerine ise kitaplarda yer verilmemiştir.

Öğretmenlerin tercih ettikleri hikâye ve masal kitaplarında sıklıkla, *nezaket* (n=57), *arkadaşlık* (n=52), *estetik* (n=42), *yardımsızlık* (n=14), *temizlik* (n=14), *sevgi* (n=9) değerleri yer almıştır. Orta derecede ise, *aile birliğine önem verme* (n=4), *işbirliği* (n=4), *sorumluluk* (n=4), *çalışkanlık* (n=3) değerlerine yer verilmiştir. *Misafirperverlik* (n=2), *özgürlük* (n=2), *saygı* (n=2) az yer verilen değerlerdir.

Yükselen, Yumuş ve Işık'ın (2016) yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarına göre okul öncesi eğitimcilerinin %95'i seçtikleri kitabın evrensel değerlere önem vermesine dikkat etmektedir.

Tarçoçin, Berktaş ve Uyanık Balat'ın (2013) "okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları evrensel değerleri" tespit etmek amacıyla yaptıkları çalışmada; öğretmenlerin en çok kullandıkları değerlerin "nezaket, yardımlaşma, sorumluluk, saygı ve sabır" olduğu görülmüştür.

Yazar ve Erkuş'un (2013), "okul öncesi öğretmenlerinin, okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitime yönelik görüşlerini incelemek" amacıyla yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin, okul öncesi eğitimde öncelikli olarak "saygı, sevgi ve paylaşım" değerlerinin çocuklara verilmesi gerektiği düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatürdeki çalışmaların sonuçlarının aksine, bu çalışmada öğretmenlerin sınıfta çocuklara okumak için seçtikleri kitaplar arasında sorumluluk, saygı, hoşgörü değerlerine vurgu yapan kitapların az sayıda tercih edildiği görülmektedir. Değerleri kazandırmanın etkili bir yolu olan hikâye ve masallar, öğretmenlerin eksik gördükleri değerlerin çocuklara benimsetilmesinde önemli bir araçtır.

Öğretmenlerin tercih ettikleri kitaplarda, çocuk ve ebeveynlerden farklı olarak ilk sırada *mutluluk* değeri yer almaktadır. Öğretmenlerin tercihleri ebeveyn ve çocukların tercihlerinden farklılık göstermektedir. Öğretmenler dünya klasiklerinin yerine daha çok değer içerikli kitapları tercih etmişlerdir. Çocuk ve ebeveynlerin değer sıralamasında yerini alamayan aile birliğine önem verme ve barış değerlerine öğretmenlerin tercihlerinde az da olsa yer verilmiştir.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt amacı olan "3-6 yaşa göre hazırlanan masal ve hikâye kitaplarında yer alan değerlere nasıl yer verilmiştir?" sorusuna yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

"Mutluluk" değerine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 6. Mutluluk Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Mutluluk	Sevinç, sevinç gösterisi, neşe, keyif, mutlu, mutlu olmak, sevinmek, sevinçten uçmak, eğlenmek, mutlulukla dolmak, mutluluk kaplamak, gülmek, gülümsemek, keyiflenmek, coşmak, neşeyle bağırarak, neşeyle dolmak, mutlulukla çığlık atmak, güle oynaya, yaşasın!, mutlu bir hayat sürmek.

3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan, hikâye ve masal kitapları kitaplarda en fazla *mutluluk* ($n=114$) değeri ön plana çıkmıştır.

6 no'lu tabloda görüldüğü üzere mutluluk ifadeleri kitaplarda şu şekilde yer almıştır. Sevinç, sevinç gösterisi, neşe, keyif, mutlu, mutlu olmak, sevinmek, sevinçten uçmak, eğlenmek, mutlulukla dolmak, mutluluk kaplamak, gülmek, gülümsemek, keyiflenmek, coşmak, neşeyle bağırarak, neşeyle dolmak, mutlulukla çığlık atmak, güle oynaya, yaşasın!, mutlu bir hayat sürmek.

Turan ve Ulutaş'ın (2016) okul öncesi öğretmenlerinin etkinliklerinde kullandıkları kitapları inceledikleri çalışmalarının sonucuna göre, okul öncesi dönemde en çok yer alan değerler arasında mutluluk değeri olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Nezaket değerine vurgu yapan ifadeler aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 7. Nezaket Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Nezaket	Teşekkür etmek, rica etmek, özür dilemek, günaydın, merhaba, lütfen, nazik, kibar olmak, hoş geldiniz, iyi günler, tebrik etmek, tanıştığına memnun olmak.

Kitaplarda *nezaket* ($n=101$) değerine sıkça vurgu yapıldığı görülmektedir. Kitapların analizinde mutluluk değerinden sonra en çok karşılaşılan değer nezaket değeri olmuştur.

Tablo 7'de verilen cümlelerde de görüldüğü üzere nezaket değerini vurgulayan ifadeler şöyledir: Teşekkür etmek, rica etmek, özür dilemek, günaydın, merhaba, lütfen, nazik, kibar olmak, hoş geldiniz, iyi günler, tebrik etmek, tanıştığına memnun olmak.

Çocuklar 3-6 yaş döneminde onay görecekları davranışlar sergilemekten hoşlanırlar. Çünkü sonunda bazen maddi bazen de manevi bir ödül vardır. Öğretmen ve ebeveynlerin bu davranışları pekiştirici kitaplar seçmeleri önemlidir. Günlük ilişkilerde nezaket sözcükleri fazlaca yer alır. Bir hikâye ya da masal kitabının konu olarak bu değeri vurgulamak amaçlarından biri olmasa bile olayın akışında nezaket sözcükleriyle karşılaşmak mümkündür. Kitaplarda nezaket değerinin çok defa vurgulanması amaçlı bir eylem olmayabilir ancak olumlu bir sonuçtur.

Tablo 8’de “Estetik” değerine vurgu yapan ifadeler yer verilmiştir.

Tablo 8. Estetik Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Estetik	Çok güzel görünmek, harika görünmek, parlak görünmek, büyülenmek, süslenmek, gösterişli olmak, gözleri kamaşmak, kar kadar beyaz olmak, hayranlıkla seyretmek, hayran kalmak, düzenli olmak, güzel, en güzel, daha güzel, muhteşem, parlak, görkemli, zarif, zarafet, harika, yakışıklı, kocaman ve yemyeşil gözler, rengârenk, pırlıl pırlıl, mükemmel.

Tablo 8’de gösterildiği gibi *estetik* değeri kitaplarda en çok vurgulanan ($n=86$) değerlerden biridir. Kitaplarda estetik değerini içeren ifadeler; çok güzel görünmek, harika görünmek, parlak görünmek, büyülenmek, süslenmek, gösterişli olmak, gözleri kamaşmak, kar kadar beyaz olmak, hayranlıkla seyretmek, hayran kalmak, düzenli olmak, güzel, en güzel, daha güzel, muhteşem, parlak, görkemli, zarif, zarafet, harika, yakışıklı, kocaman ve yemyeşil gözler, rengârenk, pırlıl pırlıl, mükemmeldir.

Masallarda en çok yer alan konulardan bir tanesi de güzelliştir (Sezer, 2015, s.125). Bulgulara bakıldığında estetik değerine en çok “*güzel*” ifadesi ile vurgu yapıldığı görülmektedir. Dünya klasikleri olarak adlandırdığımız Kül Kedisi ($n=10$), Uyuyan Güzel ($n=10$), Rapunzel ($n=9$), Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler ($n=7$), Kurşun Asker ($n=5$), gibi masal kitaplarında estetik değerine vurgu yapan ifadelerle sıklıkla rastlanmaktadır, bu ifadelerin birçoğu kişinin beden güzelliğine (yakışıklı prens, güzel prenses, güzel balerin, zarif balerin, güzel kız, güzel yüz) dikkat çekmektedir. Sezer (2015) bu mükemmel porteye çocuğun ister istemez hayranlık duyacağını hatta bu hayranlığın kahramanları kıskanma boyutunda bir hasetliğe de neden olabileceğini vurgulamıştır.

Oysaki etrafına çeki-düzen vermek, güzel bir eser meydana getirmek, doğa güzelliği, hayvan ve bitkilerle atfedilen güzellikleri de estetik değer içerisinde alabiliriz. Kitaplarda çoğunlukla geçici olan insani güzelliklerden bahsedilmesi, çocukların estetik değerine yanlış anlam yüklemelerine neden olabilir.

Tablo 9’da “Arkadaşlık” değerine vurgu yapan ifadeler yer almaktadır.

Tablo 9. Arkadaşlık Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Arkadaşlık	Arkadaşlarıyla gezmek, arkadaşlarıyla oyun oynamak, arkadaş olmak, arkadaş edinmek, arkadaşlarına/dostlarına yardım etmek, arkadaşıyla gurur duymak, arkadaş aramak, arkadaş bulmak, arkadaşın için üzülme, dost olmak, bizden biri olmak, arkadaşlık etmek, arkadaşlarıyla konuşmak/sohbet etmek, arkadaşını kucaklamak, canım arkadaşım, sevgili arkadaşım/dostum, küçük arkadaş, yakın arkadaş, en yakın arkadaş, yeni arkadaş, arkadaş ziyareti, iki kafadar, kardeş gibi büyüme, iyi bir arkadaş, iyi arkadaş, en iyi arkadaş, arkadaşlık.

Erken çocukluk üzerine yapılan araştırmaları okul öncesi çocuklarının akran etkileşimine girdikleri ve sosyal beceriler kazanmaya başladıkları ilk ortamın onların oyunları olduğunu göstermektedir (Fantuzzo, Sutton-Smith, Coolahan, Manz, Canning ve Debnam, 1995’den aktaran Özaydın, Tekin İftar ve Kaner, 2008, s. 17). İlk zamanlar (2-4 yaş) bir arada oynasalar bile, birbirleriyle etkileşime pek girmezler, Parten (1932) bu tür oyunu paralel oyun olarak tanımlamıştır (aktaran Durualp ve Aral, 2015, s. 235). Daha sonraki dönemlerde oyun oynarken kurdukları iletişim arkadaşlıkları da pekiştirir.

Bu süreçte arkadaşlık kavramını pekiştirecek kitaplar seçmek önemlidir. Nitekim çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerde bu değeri sık sık vurgulayan kitapları tercih etmişlerdir. Kitaplarda arkadaşlığın, herhangi bir yönüyle bizden farklı kişilerle arkadaşlık kurmanın, arkadaşlarımıza hoşgörülü davranmanın önemini vurgulayan ifadelerin görülmesi olumlu bir sonuç olarak kabul edilebilir.

Tablo 10'da "Temizlik" değerine vurgu yapan ifadelere yer verilmiştir.

Tablo 10. Temizlik Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Temizlik	Ellerini yıkamak, yüzünü yıkamak, pırıl pırıl olmak, pırıl pırıl parlamak, çöpleri toplamak, yerleri süpürmek, temizlemek, yerlere çöp atmamak, banyo yapmak, mis gibi olmak, tertemiz olmak, kirli kıyafetleri çıkarmak, temizlik, temizlik günü, temiz kıyafet, temiz çocuk

Hikâye ve masal kitaplarında genelde elini yıkamayan ya da banyo yapmayan bir çocuğun (Tali Ellerin Yıkıyor (Göncü Işıkoğlu, 2014), Yıkamayı Sevmeyen Kimi (Oğuzkan, 1981), Pekşeker Temizliği Öğrendi (Türkoğlu, t.y.) vb.) arkadaşları tarafından dışlanması ya da hastalanması şeklinde vurgulanan temizlik değeri, çocuklarda kaygı düzeyini artırabilir. Elini yıkamadığı için hastalanacağını, pis görüldüğü için arkadaşları tarafından kabul görmeyeceğini düşünen çocuk kendini temizlik için zorunlu hissedebilir. Ancak hiçbir zaman bu değeri benimsemez.

Mesaj çocuğa direkt verilmemeli, sezdirilmelidir (Tosunoğlu ve Kayadibi, 2007, s. 345-346). Bu sayede çocuk bu değeri benimser ve gerçekten önemine inandığı için temizliğine dikkat eder.

Tablo11'de "Yardımsızlık" değerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 11. Yardımsızlık Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Yardımsızlık	Yardım etmek, yardıma koşmak, yardımcı olmak, iyilik yapmak, yardımsız, kurtarmak, imdada yetişmek.

Kitaplarda açık olarak verilen değerlerin yanı sıra; fakir bir köylüye para vermek, farenin aslanı tuzaktan kurtarması, sahibi tarafından istenmeyen hayvanların, kendileriyle birlikte gelmesine izin vermek, kralın, suya düşen bir genci kurtarması, görme engelli birini eve götürmek gibi örtük ifadelerle de yardımsızlık değeri dolaylı olarak işlenmiştir.

Uzmen ve Mağden'nin (2002) kontrol ve deney grubu oluşturarak okul öncesi çocuklarıyla yaptığı bir araştırmanın bulgularına göre, "deney grubuna okunan kitapların çocukların yardım etme ve paylaşma davranışları üzerine etkisi olduğu saptanmıştır."

Yine Bulach ve Butler (2002), yaptıkları çalışmada öğretmenlerin en çok kazandırılması gerektiğini düşündükleri değerler arasında yardımsızlık değeri yer almaktadır.

Erdal'a (2009, s. 14) göre "Yardımsızlık, çocuk kitaplarında işlenen önemli bir davranış biçimidir. Zor durumda olana yardım etme, iyi insanların sahip olduğu bir erdemdir. Kitaplarda, genellikle "iyilik yapan iyilik bulur" mesajı verilerek çocuklar iyilik yapmaya yönlendirilmektedir."

Kitaplara bakıldığında yıkılan bir evi yeniden tamir etmek, ağacın dallarına takılan topu, ağaca tırmanıp almak, ya da yaşlı bir teyzenin pazar çantalarını taşımak gibi çocukların yapamayacakları davranışlar görülmektedir. Çocuk için gerçekleştirilemeyeceği bu davranışlar yardımsızlık olgusuna adeta süper kahramanlık gibi yanlış anlamlar yüklemesine neden olabilir.

Tablo 12'de sevgi değerine vurgu yapan ifadeler gösterilmiştir.

Tablo 12. Sevgi Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Sevgi	Sevmek, öpmek, sarılmak, kucağına atlamak, sevgiyle dolmak.

Erkuş (2012), okul öncesi programında yer alan değerleri öğretmen görüşleri açısından incelemiş ve öğretmenlerin okul öncesi eğitimde öncelikli olarak öğretmenlerin "sevgi, saygı ve paylaşım" değerlerine yer verilmesi gerektiği düşüncesinde olduklarını saptamıştır.

Tut ve Kıroğlu'nun (2017), TRT'nin düzenlediği Popüler Çocuk Şarkıları Yarışması'nda finale kalan eserleri değerler açısından inceledikleri araştırmada en sık sevgi değerine vurgu yapan ifadelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Dirican (2013), 3-6 yaş grubu çocukların değer edimine yönelik, Türk yazarlar tarafından yazılmış resimli hikaye kitaplarında yer alan temel insani değerlerin neler olduğunu ve yer verilme oranlarını tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmada 135 kitabı incelemiş, kitaplarda en çok sevgi değerine yer verildiğini tespit etmiştir.

Sevginin çocuğun bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rolü vardır. Çocuğun verimli ve olumlu bir kişiliğe sahip olması için sevgi dolu bir ortama ihtiyacı vardır (Dönmezer, 2001). Bu değerlerin geliştirilmesinde aileden sonra etkili birey öğretmendir.

Çocuklar arasında sevgi, kardeşlik gibi duyguları destekleyip, pekiştirici etkinliklere yer vermek, çocukların birbirlerine karşı barışçıl, sevgi dolu ve dostluk duygusu içinde olabilmesi (İnan, 2013, s. 107), öğretmenin planında yer alan etkinliklerle sağlanabilir.

Aşağıdaki tabloda "Sorumluluk" değerine vurgu yapan ifadelere yer verilmiştir.

Tablo 13. Sorumluluk Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
	Yaz mevsimi gelmiş, bütün hayvanlar canla başla çalışıyormuş. Çünkü diğer böcekler yaz bitince, kışın soğuk günlerine <i>hazırlık yapmak gerektiğini biliyormuş</i> .
	Şimşek duyduklarına çok üzüldü. Tüm kalbiyle dostlarına yardım etmek istedi. <i>Ama yarış nedeniyle kasabayı terk etmek zorundaydı</i> .
	Minik fareler Cin Can ve Can Can, kitap okumayı çok seviyorlardı. Her sabah Bilgin Amca'nın yanına gidip kitap okuyorlardı... <i>Çok acele ediyorlardı. Çünkü Bilgin Amca geç kalınmasından hiç hoşlanmazdı</i> .
	Japi, bu küçük akvaryumda yaşamaktan pek mutlu değildi. Aslında sahibini seviyordu. <i>Çünkü sahibi ona her gün yemini düzenli olarak veriyor, onu aç bırakmıyordu</i> .
Sorumluluk	Bir zamanlar herkesin "Kırmızı Başlıklı Kız" ismini taktığı, şirin bir kız varmış. <i>Bir gün annesi, hasta olan ninesine yiyecek götürmesini istemiş</i> .
	"Saat tam on ikiden önce ayrılmalısın, yoksa bütün büyü bozulur", demiş.
	Arabaya binmiş olan Sindirella, <i>tam zamanında perinin yanında olmuş</i> . Peri, zamanı geçirmedeği için kızı kutlamış.
	"Bundan sonra gözlüklerimi hiç çıkartmayacağım..."
	Hemen odasını toplamaya başladı. Oyuncaklarını çekmecesine kaldırdı. <i>"Düzenli bir çocuk olmak için gayret edeceğim"</i> düşüncesiyle kitaplarını da kitaplığa yerleştirdi.
	"Merak etme, sana yardım etmesi için bir arkadaşımı çağıracağım. <i>Çünkü, benim burada kalıp trafiği düzenlemem gerekiyor</i> " dedi.

Tablo 13 incelendiğinde *sorumluluk* (n=10), değerine kitaplardaki hiçbir ifade de açık olarak vurgu yapılmamaktadır. Fakat gerektiğini bilmek, zorunda olmak, geç kalmamak için acele etmek, bir hayvanın bakımının sorumluluğunu yerine getirmek, saatinde geri dönmek, tam zamanında olunması gereken yerde olmak, bundan sonra gözlüklerini her zaman takmak (kişisel sorumluluk almak), gayret etmek, gerekme gibi ifadeler sorumluluk değerini kitaplarda hissettirmektedir.

Işıtan (2014) Caillou çizgi film karakterini anlatan Türkçe resimli öykü kitaplarını biçimsel ve içerik olarak incelemiş bu kitaplarda "sorumluluk, iş birliği, sevgi" değerlerine daha fazla yer verildiğini tespit etmiştir. Sorumluluk değerinin çocuklara erken yaşta kazandırılması, birçok toplumsal kuralın çocuklar tarafından benimsenmesinde etkili olabilir. Öyle ki okul öncesi dönemde suyun açık bırakılmaması (israf etmeme), çöplerin yere atılmaması (temizlik), toplu taşıma araçlarında yaşlılara yer verilmesi (yardımseverlik, saygı), hep birlikte sınıfı temizlemesi (iş birliği), yaşanan ortamın

düzenlemesi (estetik) vb. birçok rutin iş aslında sorumluluk değeri çerçevesinde görünse de altında farklı değerleri barındırır.

Kitaplarda orta düzeyde sorumluluk değerinin işlenmesi ve ifadelerinin hiç birinin açık olmaması henüz soyut düşünme becerisi gelişmemiş bir çocuk için yeterince anlaşılabilir. Kitaplardaki ifadelerin daha açık şekilde kullanılması, okunan hikâye ve masaldan sonra çocuklarla üzerine sohbet edilmesi bu değeri pekiştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Tablo 14'te "Özgürlük" değerine vurgu yapan ifadeler yer almaktadır.

Tablo 14. Özgürlük Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Özgürlük	Özgür bir ruh, özgür olmak, özgürlüğüne kavuşmak, özgürlük.

Hikâye ve masal kitaplarında *özgürlük değeri* orta derecede rastlanmıştır. Kitaplardaki ifadeler; özgür bir ruh, özgür olmak, özgürlüğüne kavuşmak, özgürlük şeklindedir.

18. yy'da yaşayan Rousseau Emile isimli kitabında çocukların özgür bir ruha sahip olduklarını ifade etmiştir. (Rousseau, 2015). Çocuklar özgürlük dürtüsüyle sorgulamaya, araştırmaya, kendisi için sınırları olmayan bir alan kurmaya çalışırlar (Erikson, 1968'den aktaran Arslan ve Arı, 2008, s. 54-55) çocukta var olan bu özgürlük davranışı ebeveyn tarafından desteklenmelidir (Arı, 2005).

Çocuklar engellenmekten hoşlanmazlar, hatta sıklıkla engellenmelerle karşılaşan çocukların hırçın, saldırgan ve inatçı tutumlar sergilediği görülür (San Bayhan ve Artan, 2011).

Tablo 15'te "Çalışkanlık" değerine vurgu yapan ifadeler verilmiştir.

Tablo 15. Çalışkanlık Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Çalışkanlık	Canla başla çalışmak, hep çalışmak, çalışkan, çok başarılı olmak, çok çalışmak, çalışmaktan keyif almak, var gücüyle hedefe doğru yürümek.

Bireyin kendisi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmaya çalışırken bir yandan da yaptıkları ailesi, öğretmenleri ve arkadaşları tarafından olumlu olarak pekiştirildiğinde, çalışkanlık duygusu gelişir. Bu duygunun gelişmesinde bireyin kendisine karşı olumlu bir benliğe sahip olması da etkilidir (Arslan, 2008, s. 99). Dolayısıyla bu süreçte hem çevrenin tutumu hem de bireyin kendisine karşı olan tutumu çok önemlidir.

"İşbirliği" değerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 16. İşbirliği Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
İş Birliği	Birlikten kuvvet doğar, birlikte toplamak, yardımcı olmak, yardım etmek, beraberce.

3-6 yaşa göre hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında *işbirliği değeri*; birlik, birlikte, beraberce, hepsi, yardımcı olmak ve yardım etmek ifadeleri ile yer aldığı görülmektedir

Gülây'a (2009) göre olumlu sosyal davranış kabul edebileceğimiz iş birliği, nezaket, yardımseverlik gibi davranışlar okul öncesi dönemde başlar ve yıllar geçtikçe gelişir.

2-6 yaş arasındaki ilk çocukluk döneminde çocuk, toplumsal ilişkileri anlamaya, ev dışındaki insanlarla nasıl ilişki kuracağını öğrenmeye başlar. Özellikle kendi yaşlarıyla uyumu ve iş birliği gelişir (Yavuzer, 1997, s. 108). Evde ebeveynleriyle, okulda arkadaşlarıyla bir işi birlikte yapmak onların özgüven gelişimine katkı sağlar. Bir işi başarma duygusu kitaplar aracılığıyla pekiştirilebilir.

Tablo 17’de “Aile Birliğine Önem Verme” değerine vurgu yapan ifadeler verilmiştir.

Tablo 17. Aile Birliğine Önem Verme Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Aile Birliğine Önem Verme	Aile ile birlikte karar almak, ailesini özlemek, ailecek pikniğe gitmek.

Tablo 17 incelendiğinde *aile birliğine önem verme* ($n=4$) değerine vurgu yapan ifadelerin, karar alırken aileye danışma, aileye özlem duyma, aile ile pikniğe gitme şeklinde olduğu görülmüştür. Çalışmada kullanılan 52 kitaptan sadece iki kitapta aile birliğine vurgu yapıldığı saptanmıştır. Oysa ki 3-6 yaş çocukları için temel ihtiyaçlar kadar, aile ortamı da önemli bir unsurdur. Çocukların bu dönemdeki deneyimleri ileriki yaşantılarına da olumlu ya da olumsuz şekilde etki eder. Sağlıklı, mutlu, yaratıcı bireyler yetiştirebilmek açısından bu dönemi en iyi şekilde değerlendirebilmek önemlidir (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2002, s. 14).

“Alçak Gönüllülük” değerine vurgu yapan ifadeler Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Alçak Gönüllülük Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Alçak Gönüllülük	Alçak gönüllü davranmak.
	Aslan: "İyiliğinin karşılığını öderim" dediğin zaman seninle alay etmişim. Sana inanmayarak sadece kendimi kandırmışım. Demek ki hayatta hiç bir canlıyı küçük görmemek gerekirmiş. Her canlı, kendine göre farklı meziyetlerle yaratılmıştır. Bak, gün geldi küçücük fare olan sen benim gibi kocaman bir aslanın yapamadığını yaptın. Hayatımı kurtardın, demiş. ¹
	Tavşan "bu ormanda benden daha hızlı kimse yoktur" diye böbürlenir. Bunu duyan kaplumbağa tavşana yarışmayı teklif eder. Tavşan bu teklife kahkahalarla güler ve kaplumbağanın yarışı kazanamayacağından emin olduğu için bu teklifi kabul eder. Nitekim yarışı kaplumbağa kazanır ve yarışın sonunda tavşana dönerek " Hiçbir zaman kendini başkalarından üstün görme" diyerek öğüt verir. ²

Tablo 18'e bakıldığında *alçak gönüllülük* değerine açıktan vurgu yapan tek bir ifade görülmektedir. Kitapta ifade "alçakgönüllü davrandın" şeklinde yer almaktadır. Aslan ve Fare, Tavşan İle Kaplumbağa masal kitaplarında ise direkt alçak gönüllülük değer ifadesine rastlanamamakla birlikte örtük olarak bu değerın önemi hissettirilmiştir.

Okul öncesi dönemde çocuklara hikâye ve masalarda; başarının takdir edilecek bir davranış olduğu ama başaramayanın da ne hissettiğini anlamak gerektiği, elbette kendi düşüncelerinin değerli olduğu fakat başkalarını düşüncelerine önem vermenin, onların tecrübelerinden yararlanmanın insanı ancak yücelteceği, sahip olunan her şeyin kendi gözümüzde kıymetli olduğu ama sahip olduklarımızla övünmememiz gerektiği anlatılmalıdır.

¹ Aslan ile Fare isimli masalda açık olarak ifade edilmese bile alçakgönüllük değeri örtük bir şekilde yer almaktadır. Öyle ki aslan fare küçümsememesi gerektiğini ve ne kadar büyük ve güçlü bile olsa bir gün yardıma ihtiyacı olabileceğini anlamıştır.

² Tavşan ile Kaplumbağa masalında açık olarak "alçak gönüllülük" değerine vurgu bulunmamaktadır. Başka bir araştırmacı tarafından da (Erdal, 2009) ifade edildiği gibi masalda verilmek istenen mesaj, alçakgönüllü olmanın önemidir.

Hoşgörü değerine ilişkin ifadeler Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19. Hoşgörü Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Hoşgörü	"Senin gibi küçücük bir farenin bana ne iyiliği dokunabilir ki... Fakat söylediklerin hoşuma gitti. Bu sebeple seni affediyorum. Hadi bakalım acıdım sana! Yoluna git" demiş ve fareyi serbest bırakmış. Bir zaman sonra çirkin ördek yavrusu bir kuğu sürüsüyle karşılaşmış. Onlara kendileriyle kalıp kalamayacağını sormuş. Bu nazik ve iyiliksever hayvanlar onun bu isteğine hayır demeyip ona: "Tabi ki kalabilirsin. Sen de artık bizden birisin." demişler. <i>Sindirella üvey annesini ve kız kardeşlerini affetmiş.</i> Onları da düğününe davet etmiş.

Tablo 19'a bakıldığında *hoşgörü* ($n=3$) değerine vurgu yapılan ifade sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Kitaplarda hoşgörü değeri kategorisinde değerlendirilen ifadenin *affetmek* olduğu tespit edilmiştir. *Çirkin Ördek Yavrusu* masalında ise açıkça hoşgörü değerine ithaf yoktur. Masalın içeriğine bakıldığında; kimsenin sevmediği ve aralarına kabul etmediği çirkin bir ördeği, bir kuğu sürüsünün aralarına kabul etmesi söz konusudur. Bu davranış hoşgörü olarak değerlendirilmiştir.

Günümüzde en çok ihtiyacımız olan değerlerden birinin hoşgörü olduğu söylenebilir. Öyle ki git gide bencilleşen, sosyal değerlerden uzaklaşıp, bireysel değerlere önem veren bir toplum haline gelmekte olduğumuz gerçeği tüm çıplaklığıyla karşımızda durmaktadır. Komşularına, arkadaşlarına, hatta eşine, çocuklarına hoşgörü göstermenin aksine tahammül bile edemeyen insanlar, bu tahammülsüzlüğün sonucunda basit sebeplerden uygulan şiddet eylemleri ve işlenen cinayetler, gerçek anlamda hoşgörüye ne kadar ihtiyacı olan bir toplum olduğumuzun göstergesidir.

Tüm bunlar düşünüldüğünde sadece üç kitapta karşılaşılan hoşgörü değeri bu değeri benimsetmekte zayıf kalabilir. Bu amaçla kitaplarda hoşgörü temasına daha çok yer verilmelidir.

Tablo 20'de "Misafirperverlik" değerine vurgu yapan ifadeler yer almıştır.

Tablo 20. Misafirperverlik Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Misafirperverlik	Odasını dolduran güneşle uyanmış Akira. <i>Yatağının yanında su ve yem bulmuş yine.</i> Güzelce kahvaltısını yapmış. Cüceler öyle iyi kalpliydiler ve <i>ona öyle iyi davranıyorlardı ki onlarla yaşamaya karar verdi.</i>

Misafirperverlik değeri incelenen kitaplarda oldukça az vurgulanmıştır. Kitaplarda ifadeler açık bir şekilde verilmemiştir. Akira isimli hikâyede, dünya gezisine çıkan maceracı bir kuşun dinlenmek için başka bir kuşun yuvasına misafir olması ve ev sahibi kuşun ona yem ve su vermesi araştırmacı tarafından misafirperverlik olarak kabul edilmiştir.

Bir dünya klasiği olan Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler isimli masalda ise hayatı tehlikede olduğu için ormana kaçan bir prensesin, yedi cücelerin evine misafir olması ve cücelerin prensese çok iyi davranmaları misafirperverlik göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan kitaplardan 31 tanesi Türk yazarlar tarafından yazılmıştır. Bu bulgudan hareketle Türk insanının karakteristik bir özelliği olan misafirperverlik değerinin 52 kitaptan sadece 2'sinde yer alması beklenmeyen bir sonuç olarak kabul edilebilir.

“Saygı” değerine vurgu yapan ifade aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 21. Saygı Değerine Vurgu Yapan İfade

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Saygı	Saygı göstermek.

Ogelman ve Sarıkaya'nın (2015) yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin tercihlerine göre okul öncesi dönem çocuklarına kazandırılması gereken ilk üç değer sıralamasında "saygı" değerinin yer aldığı görülmektedir. Çocuklara en kolay kazandırılacak değerler sıralamasında da ilk sırada "saygı" değeri yer almaktadır.

Okul öncesi dönem için soyut bir kavram olan saygı, hikâye ve masal kitaplarının içerisinde olaylarla somutlaştırılarak çocuklara verilebilir. Örneğin okul öncesinde çocuklardan beklenen en tipik saygı davranışı, farklılıklara saygıdır. Özellikle sınıf içerisinde engelli ya da diğer çocuklardan bir yönüyle farklılık gösteren bireylere, saygı duymayı öğretmekle başlanmalıdır. Fakat çocukların, ebeveynlerin ve öğretmenlerin tercih ettikleri kitaplarda açık şekilde bu konunun ele alınmadığı görülmüştür.

Barış değerine vurgu yapan ifade Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Barış Değerine Vurgu Yapan İfade

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Barış	“Haydi, kavgayı bırakın”

Tablo 22'de görüldüğü üzere *barış* değerine kitaplarda sadece bir kez rastlanmıştır. Bu değere vurgu yapan ifadenin kitapta geçiş şekli; "*hadı kavgayı bırakın*" şeklinde olmuştur.

Okul öncesi dönemde sınıf içerisinde çatışmaya düşme çok fazla görülür. Bu tür durumla karşılaşan öğretmenin değerlerin benimsenmesine uygun tekniklerle çatışma çözme yollarına gitmesi gerekir (Şen, 2013, s. 138).

Tablo 23. Dayanışma Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Dayanışma	Dört kafadar, ne yapacaklarını aralarında tartıştılar ve anlaştılar. Eşek, ön ayaklarını pencerenin kenarına dayadı. Köpek eşeğin sırtına çıktı. Kedi de bir hamlede köpeğin üzerine sıçradı. En sona kalan horoz da kedinin üzerine çıktı. Ve hep birlikte bağırmağa başladılar.

Dayanışma değerine incelenen kitaplar içerisinde oldukça az ($n=1$) rastlanmıştır. Bremen Mızıkacıları isimli eserde "ne yapacaklarını aralarında tartıştılar ve anlaştılar, hep birlikte bağırmağa başladılar" ifadesinde ortak bir çıkar için bir araya gelen hayvanlardan bahsetmektedir. Eserde örtük şekilde dayanışma değerine vurgu vardır.

Dayanışma, işbirliği, yardımseverlik birbirini tamamlayan değerlerdir. Bu değerler birbiriyle keskin hatlarla ayrılmadığı için kitaplarda daha açık şekilde yer almalı, çocuklara okunan hikâye ve masal kitaplarının ardından kitabın teması üzerine sohbet edilerek pekiştirilmelidir.

Tablo 24'te "Dürüstlük" değerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 24. Dürüstlük Değerine Vurgu Yapan İfadeler

Değer	Değere Vurgu Yapan İfade
Dürüstlük	Pinokyo bundan sonra <i>hiç yalan söylememiş</i> ve okuluna devam etmiş.

Araştırmanın diğer bir değeri olan *dürüstlük değerine* incelenen kitaplarda bir kez rastlanılmıştır. Pinokyo isimli eserde "*bundan sonra hiç yalan söylememiş*" ifadesi dürüstlüğü vurgu yapmaktadır. Tam olarak ifadelerle yansıtılmasa bile kitabın içeriğinde yalan söylediği için başı belaya giren bir kukladan bahsedilmekte, yine örtük bir şekilde yalan söylemenin insana zarar vereceği fikri okuyucuya hissettirilmiştir.

Çocukların hayal dünyaları oldukça geniştir. Bazen hayal dünyalarında çizdikleri bir resmi tıpkı gerçekmiş gibi anlattıkları görülebilir. Bazen de ilgi çekmek amacıyla ya da yapılan bir hatanın sonucundan korktukları için dürüst olmaktan kaçınabilirler. Bu süreçte çocukları suçlamadan anlattıklarının gerçekçi bulunmadığı hissettirilmelidir. Çocuk suçu bile olsa doğruları söylediğinde tepkisel yaklaşılmamalıdır. Dürüstlük değerini kazandırmada öğretmen ve ebeveynlerin de doğru rol model olmaları gerekmektedir.

Sonuç

Araştırma sonucuna göre 3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarında; aile birliğine önem verme, alçak gönüllülük, arkadaşlık, barış, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, estetik, hoşgörü, işbirliği, misafirperverlik, mutluluk, nezaket, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik ve yardımseverlik değerlerine yer verildiği tespit edilmiştir.

Elli iki adet hikâye kitabından sadece bir tanesinde (iki inatçı keçi) herhangi değer ifadesine rastlanmamıştır.

İncelenen kitaplarda en çok mutluluk (n=116), en az ise; barış, dayanışma ve dürüstlük (n=1) değerlerine yer verilmiştir. Nezaket (n=101), estetik (n=86), arkadaşlık (n=78), temizlik (n=35), yardımseverlik (n=30) ve sevgi (n=20) değerlerine ise hikâye ve masal kitaplarında çok yer verilirken, sorumluluk (n=10), özgürlük (n=9), çalışkanlık (n=10), işbirliği (n=6) ve aile birliğine önem verme değeri (n=4) değerleri kitaplarda orta düzeyde yer almıştır. Alçak gönüllülük (n=3), hoşgörü (n=3), misafirperverlik (n=2), saygı (n=2) değerleri ise kitaplarda az miktarda yer almıştır. Araştırmacının değer listesinde yer almasına rağmen kitaplarda vatanseverlik değerine hiç rastlanmamıştır.

Ciravoğlu (2000, s. 12), çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğu eğlendiren, oyalayan ve onlara yaşama sevinci aşılayan niteliklere sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu görüşten hareketle mutluluk değerinin incelenen hikâye ve masal kitaplarında yüksek oranda çıkması olumlu bir sonuçtur.

Mutluluk değerinin kitaplarda fazlaca yer alması çocuk dünyasının kitaplara yansımaları olarak kabul edilebilir. Çocuklar mutlu olmaktan, eğlenmekten, gülmekten zevk alırlar. Bu sebeple hikâyelerin ve masalların sonunda da hep mutlu son olsun isterler. Kitaplarda ki hüznü de sevinci de çabucak içselleştirirler. Küçük bir çocuğu, Külkedisi' ne üvey kardeşleri tarafından yapılanlar üzerken, Külkedisi'nin prensle evlenmesi birdenbire mutlu eder. Çocuklar için karartan olay ve durumlardan uzaktırlar, çocuk edebiyatı üzerine çalışanlar bunun farkında olmalı ki kitaplarda mutluluk değeri sıkça vurgulanmaktadır.

Bir ülkenin milli birlik ve beraberliğinin korunması için çocuklara çok küçük yaşlarda vatan sevgisi aşılanmalıdır. Ülke sevgisi taşıyan bir çocuk, büyüdüğünde vatani milleti için çalışır, yaşadığı ülkenin insanlarına değer katmaktan ve ülkesinin birlik ve beraberliği için çaba göstermekten mutlu olur. Öyle ki vatanseverlik değerini kazanmış bir çocuk, ileride vatani için çalışmaktan haz duyar, kendini ülkesine karşı sorumlu hisseder, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamaya, yurdunu sevmeye, vatanının değerlerine saygı göstermeye daha istekli olur. Başka bir ifadeyle vatan sevgisi bireye birçok değeri de içinde yaşatmayı öğretir. Böyle önemli ve milli bir değer için çocuk, öğretmen ve ebeveynler tarafından tercih edilen hikâye ve masal kitaplarında yer almaması önemli bir sorun olarak kabul edilebilir.

Çocukların tercih ettikleri hikâye ve masal kitaplarında en sık vurgulanan ilk üç değer estetik (n=43), mutluluk (n=28), nezaket (n=19) iken en az vurgulanan değerler ise; alçak gönüllülük (n=1), dürüstlük (n=1), misafirperverlik (n=1) değerleri olmuştur. Aile birliğine önem verme, barış ve dayanışma değerlerine ise çocukların tercihleri arasında olan hikâye ve masal kitaplarında hiç yer verilmemiştir.

Çocukların tercih ettiği kitaplarda estetik değerinin fazlaca vurgulanması, ama bunun yanı sıra, çalışkanlık, işbirliği saygı, alçak gönüllülük dürüstlük misafirperverlik, aile birliğine önem verme, barış, dayanışma gibi değerlerin ise az yer alması ya da hiç yer almaması sonucu çocuklarda hikâye ve masal kitaplarının aracılığıyla etkili bir değer kazanımının olmadığına göstergesi kabul edilebilir.

Ebeveynlerin çocuklarına okudukları hikâye ve masal kitaplarında, çocuklarda olduğu gibi en fazla estetik (n=49) değerine vurgu yapılmaktadır. Estetik değerini mutluluk (n=31), nezaket (n=20) değerleri izlemektedir. Özgürlük (n=1), misafirperverlik (n=1), işbirliği (n=1), alçak gönüllülük (n=1), dürüstlük (n=1) ve dayanışma (n=1) değerleri ise ebeveynlerin tercihleri arasında daha az yer bulmuştur

Ebeveynlerin kitap tercihlerinde ulaşılabilir ve ucuz olması sebebiyle dünya klasikleri ve fablların yer aldığı düşünülmektedir. Öyle ki en çok tercih ettikleri kitap listesine bakıldığında dünya klasiği masallar ve fabllar dışında sadece bir kitabın yer aldığı görülmektedir. Günümüzde hemen hemen her yerde bulabileceğimiz bu klasiklerin ve fablların birçok araştırmacı ve yazarın da sıklıkla bahsettiği çocuğa görelilik ilkesine (Aktürk, 2012; Bilgin, 2011; Dilidüzgün, 2013; Sever, 2013; Şirin, 1994) uygun olup olmadığı tartışma konusudur.

Öğretmenlerin tercih ettikleri hikâye ve masal kitaplarında en çok yer alan ilk üç değer sırasıyla; mutluluk (n=63), nezaket (n=57) ve arkadaşlık (n=52) değerleridir. En az yer alan ilk üç değer ise; alçak gönüllülük (n=1), barış (n=1) ve dürüstlük (n=1) değerleridir. Dayanışma değerine ise kitaplarda yer verilmemiştir

Öğretmenlerin çocuklara sıklıkla okudukları kitaplar arasında klasiklerden ziyade daha güncel kitapların olması önemli bir gelişmedir. Öyle ki özellikle masalların içeriklerine baktığımızda; üvey annesi ve üvey kardeşleri tarafından türlü eziyetlere maruz kalan Külkedisi, bir parça peynir için, sahte iltifatlarla kargayı kandıran tilki, sahibini prens yapabilmek için türlü entrikalar çeviren Çizmeli Kedi vb. gibi kahraman ve olayların çevresinde gelişen masalların ne derece değer içerdiği tartışılır.

Araştırmada incelenen 3-6 yaşa yönelik kitaplarda değer ifadelerine çoğunlukla açık nadiren örtük şekilde yer verilmiştir. Kitap tercihlerinde yer alan, İki İnatçı Keçi isimli masalda herhangi bir değer ifadesine rastlanamamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu çalışma okul öncesi öğretmen, veli ve 3-6 yaş çocukların tercih ettikleri kitapların arasından seçilen 52 adet hikâye ve masal kitabı ile sınırlıdır.
- Değerler; Rokeach Değer Sınıflaması, UNESCO Değer Listesi ve Yaşayan Değerler Listesinde yer alan değerlerden seçilmiştir, araştırma bu listelerden seçilen 20 değer ile sınırlıdır.

Araştırmanın Önerileri

- Bu araştırma okul öncesi kurumlarında gerçekleştirilmiştir. Bu yüzden farklı eğitim kademelerinde değişik sonuçlar ortaya çıkması mümkündür.
- Çocuk, ebeveyn ve öğretmenlerin tercih ettikleri kitaplarda hiç yer almayan vatanseverlik değerini konu edinen kitapların sayısı artırılmalıdır.
- Kitaplarda az yer verilen; barış, dayanışma, dürüstlük, misafirperverlik ve saygı gibi değerlerle ilgili kitap sayısı artırılmalıdır.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğretmen ve velilere yönelik nitelikli kitap seçimi hakkında seminerler düzenlenmeli, kitapçık veya broşür bastırılmalıdır.
- Dünya klasikleri kadar, yerli hikâye ve masal kitapları da ekonomik ve ulaşılabilir olmalıdır.

- Okul öncesi eğitim kurumlarında hikâye ve masalların içerisinde yer alan değerler hikâye-masal okuma ya da anlatma etkinliği sonrası çocuklarla birlikte tartışılmalı ve çocuklara değer aktarımı farklı etkinliklerle desteklenmelidir.
- Okul öncesi döneme yönelik hazırlanmış hikâye ve masal kitapları alanda uzman kişilerce incelenmelidir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında, uzman kişilerce onay görmüş çocuk edebiyatı ürünlerinden oluşan kütüphaneler kurulmalı ve ebeveynler çocuklarına okumak üzere buradan kitap temin edebilmelidir.
- Çocuk edebiyatının farklı türlerinde (şiiir, bilmece, tekerleme) yer alan değerler incelenebilir.
- Kitaptaki değerlerin çocuklar üzerinde etkilerini araştırmak üzere deneysel bir çalışma yapılabilir.

Kaynakça

- Akbalık, H. (2015). *Değerler eğitimi bağlamında Hacı Bektaş-i Veli'nin eserlerinde yer alan eğitsel unsurlar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aktürk, F. G. (2012). *Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Albu, G. (2015a). A comparative approach on the axiological values and options of pre-academic teachers at the beginning of the third millennium: Case study. *Procedia - Social And Behavioral Sciences*, 203, 327-334.
- Albu, G. (2015b). Pre-primary education teachers and their values in the context of current education: Case study. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 180, 477-483.
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Arı, R. (2005). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Arslan, E. (2008). *Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arslan, E. ve Arı, R. (2008). Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ölçeğinin Türkçe'ye uyarlama, güvenirlik ve geçerlilik çalışması. *Selcuk University Social Sciences Institute Journal*, 19.
- Aşıkuzun, E. ve Kıldan, A. O. (2014). An examination of the values which the parents of pre-school students want their children to acquire. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3700-3704.
- Avcı, K. ve Günen, D. (2015). Okul öncesi dönemde edebiyat türleri ve özel konular. F. Temel ve A. Turla (Ed.), *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-4* içinde (s. 190-210). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Aydoğan, Y., Özyürek, A. ve Gültekin Akduman, G. (2015). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (1. bs.). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bacanlı, H. ve Dombaycı, M. A. (2012, 16-18 Kasım). *Değer boyutlandırma yaklaşımı*. II. Uluslararası Değerler ve Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan bildiri.
- Bilgin, H. (2011). *5-6 yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelilik kavramına göre incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Blake, S., Brady, T. ve Sanchez, S. (2004). Enculturation of democratic principles in theyoung: A vision of equity education in public schools. *Educational Research Quarterly*, 28(1), 48-59.
- Brannon, D. (2008). Character education-a joint responsibility. *Condensed from Kapa Delta Pi Record*, 44(Winter 2008), 62-65.
- Bulach, C. R. ve Butler, J. D. (2002). The occurrence of behaviors associated with sixteen character values. *Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 41(2), 200-214.
- Ciravoğlu, Ö. (2000). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayıncılık.
- Demirtaş, S. (2009). *Çocuk yuvasında kalan korunmaya muhtaç çocukların değer eğitiminde yaratıcı dramının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dilidüzgün, S. (2013). Çocuk edebiyatında masallar. Z. Güneş (Ed.), *Okul öncesinde çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dirican, R. (2013). *3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikâye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Dirican, R. ve Dağlıoğlu, H. E. (2014). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education-CIJE*, 3(2), 44-69.
- Dönmezer, İ. (2001). *Ailede iletişim ve etkileşim* (3. bs.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Duman, G. (2014). Evaluation of Turkish preschool curriculum objectives in terms of values education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 978-983.
- Duran, E. (2009). *Bitişik eğik yazı öğretimi çalışmalarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Durualp, E. ve Aral, N. (2015). Oyunun gelişimi ve türleri. F. Temel ve A. Turla (Ed.), *Her Yönüyle Okul Öncesi Eğitim-3* içinde (s. 231-255). Ankara: Hedef Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (17), 1-18.
- Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Erlanson, D., Harris, E., Skipper, B. ve Allen, S. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Newbury Park, CA: Sage.
- Germain, R. W. (2001). *Values Education Influence on Elementary Students' Self Esteem* (Yayımlanmamış doktora tezi). San Diego Üniversitesi.
- Gökçek, B. S. (2007). *5-6 yaş çocukları için hazırlanan karakter eğitimi programının etkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Göncü Işıkoğlu, B. (2014). *Tali ellerini yıkıyor*. İstanbul: Nesil Çocuk.
- Gönen, M. (1993). Anaokulu öğretmenlerinin beş ve altı yaş çocukları için kullandıkları masal ve hikâye kitaplarının niteliklerinin incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 7(2), 83-88.
- Gülây, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hsiao, C. Y. ve Chang, Y. M. (2015). A study of the use of picture books by preschool educators in outlying islands of Taiwan. *International Education Studies*, 9(1), 1.
- Işıtan, S. (2014). Caillou çizgi film karakteri ile ilgili Türkçe resimli öykü kitaplarının biçimsel ve içerik özelliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 13(1), 191-204.
- İnan, H. Z. (2013). Okul öncesi eğitim programında değerler eğitiminin kapsamı. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi* içinde (s. 95-123). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Körükçü, Ö., Acun Kapıkıran, N. ve Aral, N. (2016). Resimli çocuk kitaplarında Schwartz'ın modeline göre değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(38), 133-151.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- LePage, P., Akar, H., Temli, Y., Şen, D., Hasser, N. ve Ivins, I. (2011). Comparing teachers' views on morality and moral education, a comparative study in Turkey and the United States. *Teaching and Teacher Education*, 27(2), 366-375.
- Living Values Education International. (t.y.). 16 Şubat 2016 tarihinde <http://www.livingvalues.net> adresinden erişildi.
- Mendoza, J. ve Reese, D. (2001). Examining multi cultural picture books for the early childhood classroom: Possibilities and pitfalls. *Early Childhood Research & Practice*, 3(2), n2.
- Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H. E. (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.
- Oğuzkan, Ş. (1981). *Yıkanmayı sevmeyen kimi*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Özaydın, L., İftar, E. T. ve Kaner, S. (2008). Arkadaşlık becerilerini geliştirme programının özel gereksinimi olan okul öncesi çocuklarının sosyal etkileşimlerine etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9(1), 15-32.
- Öztürk Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Pighin, G. (2005). *Çocuklarda değer aktarımı* (A. Y. Gök, Çev.). İzmir: İlyaz İzmir Yayınevi.
- Rousseau, J. J. (2015). *Emile "Bir Çocuk Büyüyor"*. Ü. Akagündüz (Ed.). İstanbul: Selis Yayınları.
- Salahuddin, P. Z. (2011). *Character education in a Muslim school: A case study of a comprehensive Muslim school's curricula* (Yayımlanmamış doktora tezi). Florida International University, Florida.
- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. Ankara: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Schaeffer, E. F. (1998). Karakter eğitimi olmayan, salt bilgiye dayalı eğitim, tamamlanmamış eğitimidir (N. Eser, Çev.). *Yaşadıkça Eğitim*, (56), 10-12.
- Schwartz, S. H. (1999). A Theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology*, 48(1), 23-47.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü* (1. bs.). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sezer, M. Ö. (2015). *Masallar ve toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Evrensel Yayınları.
- Sürmeli, A. (2015). *Peyami Safa'nın romanlarında değerler eğitimi ve Türkçe* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Şen, M. (2013). Okul öncesi dönem değerler eğitiminde öğretmenin ve okulun rolü. A. Arıkan (Ed.), *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi içinde* (s. 122-149). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Şirin, M. R. (1994). *99 soruda çocuk edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tarkoçin, D., Berktaş, D. ve Uyanık Balat, G. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde kullandıkları değerlerin incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 37-49.
- Tatar, A. S. (2009). *Okul öncesi eğitimde (5-6 yaş) hoşgörü eğitimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Temli, Y., Şen, D. ve Akar, H. (2013). Elementary school teacher candidates' perceptions and definitions on morality and moral education. *Eğitim ve Bilim*, 38(168), 198-214.
- Toomey, R. (2010). Values education, instructional scaffolding and student well being. T. Lovant, R. Thomey ve N. Clements (Ed.), *International research handbook on values education and student well being içinde* (s. 19-36). Newyork: Springer Netherlands.
- Tosunoğlu, M. ve Kayadibi, N. (2007). *Türkiye'de 2000-2005 yıllarında devlet tarafından yayımlanmış çocuk kitaplarının biçim ve içerik analizi açısından incelenmesi*. S. Sever (Ed.), *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu içinde* (s. 339-347). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Trawick-Swith, J. (2013). *Erken çocukluk döneminde gelişim (Çok kültürlü bir bakış açısı)* (F. Şahin, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal Basım Tarihi: 2010)
- Turan, F. ve Ulutaş, İ. (2016). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin etkinliklerde kullandıkları resimli öykü kitaplarının karakter eğitimi açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, (209), 208-223.
- Tut, E. ve Kiroğlu, K. (2017). Trt'nin popüler çocuk şarkıları yarışmasında finale kalan eserlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(48).
- Türkoğlu, Z. (t.y.). *Pekşeker temizliği öğrendi*. İstanbul: Ünlü Çocuk Yayınları.
- Uyanık Balat. (2006, Ekim). Okullarda neden değerler eğitimi çalışmaları. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 2, 14-16.

- Uzmen, S. ve Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, (15), 193-212.
- Ülavere, P. ve Veisson, M. (2015). Values and values education in Estonian preschool child care institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review*, 52(1), 37-46.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (1997). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazar, T. ve Erkuş, S. (2013). Okul Öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 196-211.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.
- Yükselen, A., Yumuş, M. ve Işık, E. (2016). Çocuk kitabı seçme kriterlerine ilişkin okul öncesi eğitimcilerin görüşleri. *Başkent University Journal of Education*, 3(2), 161-168.

Ek 1. Araştırmada Kullanılan Kitapların Listesi

No	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı	Kitabın Yayınevi	Basım Tarihi Ve Yeri
1.	Ağustos Böceği İle Karınca	_____	Bilge Kirpi Yayıncılık	2010/İst.
2.	Ağlayan Bulut	Merve DOYURAN	Şiir Çocuk	2008/İst.
3.	Akira	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
4.	Altın Yumurtlayan Tavuk	Öykü ZERREM(Der.)	Polat Kitapçılık	2015/İst.
5.	Arabalar	Seyyal KÖRPE(Çev.)	Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık	2015/İst.
6.	Aslan İle Fare	Halil İbrahim ÇAYIRLI	Kuşak Yayınları	2014-İzmir
7.	Benim Adım Kartal	Aziz SİVASLIOĞLU	Bilgi Evim Yayınevi	–/İst.
8.	Bırak Dağınık Kalsın Ejderha Ejo	NiyalAKMANALP Huban KORMAN	Şiir Çocuk	2010/İst.
9.	Bremen Mızıkacıları	_____	İletişim Okul Yayınları	–/Ank.
10.	Cingöz Koyun	Aziz SİVASLIOĞLU	Hobi Yayınevi	–/İst.
11.	Çiftçi Ali	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
12.	Çirkin Ördek Yavrusu	Ersin TEREZ (Haz.)	Altın Bilgi Yayınları	2009/İst.
13.	Çizmeli Kedi	_____	Net Çocuk	2015/İst.
14.	Çok Yaşa Daire	Gamze Tekeş ERGÜL	Morpa Yayınevi	2011/İst.
15.	Elma Ağacı	Şükran UZUN	Ata Yayıncılık	–/ Ankara
16.	Fare Ailesi Orman Temizliğinde	Gülinaz ŞAFAK Ayşegül ÇOŞKUN	Şiir Çocuk	2011/İst.
17.	Gıdak Tavuk	Aziz SİVASLIOĞLU	Hobi Yayınevi	–/İst.
18.	Gizemli Yapboz	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
19.	Gözbebek	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
20.	Hansel İle Gretel	Remzi TUGAN (Edt.)	İnkilâp Yayınevi	2012/İst.
21.	Heidi	Öykü ZERREM (Der.)	Polat Kitapçılık	2014/İst.
22.	İki İnatçı Keçi	_____	BS Yayın Basım Dağ.	2014/İst.
23.	İkizler	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
24.	Japi ve Süs Balığı	Şükran UZUN	Ata Yayıncılık	–/ Ankara
25.	Karga İle Tilki	_____	Bilge Kirpi Yayıncılık	2010/İst.
26.	Kelkız İle Keloğlan'ın Maceraları	Özgül Polat UNUTKAN	Doğu Kitabevi	–/ İst.
27.	Kırmızı Başlıklı Kız	Remzi TUGAN (Edt.)	İnkilâp Yayınevi	2012/İst.
28.	Kurşun Asker	Berna Burcu ÖZCAN (Çev.)	Binbir Çiçek Kitaplar	2015/Ank.
29.	Kül Kedisi	_____	Bilge Kirpi Yayıncılık	2010/İst.
30.	Labirent	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
31.	Lütfen De Ejderha Ejo	NiyalAKMANALP	Şiir Çocuk	2011/İst.

No	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı	Kitabın Yayınevi	Basım Tarihi Ve Yeri
		Huban KORMAN		
32.	Meee Koyun	A.SİVASLIOĞLU	Hobi Yayınevi	–/İst.
33.	Meraklı Potpot	Müjgan ŞEYHİ Mehmet	Timaş Çocuk	2014/ İst.
34.	Nasrettin Hoca	HENGİRMEN (Der.)	Engin Yayınevi	2007/Ank.
35.	Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	Berna Burcu ÖZCAN (Çev.)	Binbir Çiçek Kitaplar	2015/Ank.
36.	Parmak Çocuk	_____	Çiçek Yayıncılık	–/İst.
37.	Pembeş Kendini Sevecek mi?	Esra Nalan YAĐMUR	Timaş Okul Yayınevi /Öykü Afişi	2012/ İst.
38.	Pervin Ve Pinta	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
39.	Peter Pan	_____	Çiçek Yayıncılık	–/ İst.
40.	Pinokyo	Ersin TEREZ(Haz.)	Altın Bilgi Yayınları	2009/İst.
41.	Rapunzel	Ersin TEREZ(Haz.)	Altın Bilgi Yayınları	2009/İst.
42.	Sihirli Gözlük	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
43.	Sihirli Fasulye	Mehmet Hengirmen (Edt.)	Engin Yayınevi	2007/Ank.
44.	Sihirli Sandık	Ayşe TURLA	Morpa Yayınevi	2011/İst.
45.	Siyah Köy	Esra Nalan YAĐMUR	Timaş Okul Yayınevi /Öykü Afişi	2012/ İst.
46.	Tali Elleri Yıkıyor	Berrin GÖNCÜ IŞIKOĞLU	Nesil Çocuk	2014/İst.
47.	Tali Eşyalarını Paylaşıyor	Berrin GÖNCÜ IŞIKOĞLU	Nesil Çocuk	2014/İst.
48.	Tali Odasını Topluyor	Berrin GÖNCÜ IŞIKOĞLU	Nesil Çocuk	2014/İst.
49.	Tavşan İle Kaplumbağa	–	Bilge Kirpi Yayıncılık	2010/İst.
50.	Tufi	Derya DUMAN	AFS Yayıncılık	–/İst.
51.	Uyuyan Güzel	Ersin TEREZ(Haz.)	Altın Bilgi Yayınları	2009/İst.
52.	Zeynep Kayboldu	Alev ÖNDER	Morpa Yayınevi	2011/İst.